

KLIMATICKÁ ZMENA, ENERGIA A ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

OCHRANA KLÍMY A SLOVENSKÁ VEREJNOSŤ: PODPORA A OBAVY

Zmena klímy a riešenia optikou slovenskej spoločnosti a jej desiatich segmentov

Tomáš Chabada, Institut 2050
November 2024

Obyvatelia Slovenska sa obávajú klimatickej zmeny, požadujú jej riešenie a podporujú konkrétne opatrenia.

Ochrana klímy vnímajú ako príležitosť na zlepšenie života, no obávajú sa ekonomických a sociálnych následkov.

Spoločenské segmenty sa významne odlišujú v postojoch k ochrane klímy a životného prostredia.

Podpora ochrany klímy a transformácie je na Slovensku v porovnaní s inými krajinami priemerná alebo mierne podpriemerná.

KLIMATICKÁ ZMENA, ENERGIA A ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

OCHRANA KLÍMY A SLOVENSKÁ VEREJNOSŤ: PODPORA A OBAVY

Zmena klímy a riešenia optikou slovenskej spoločnosti a jej desiatich segmentov

Obsah

I.	PREDSTAVENIE PRIESKUMU	2
II.	POVEDOMIE O ENVIRONMENTÁLNYCH PROBLÉMOCH A PROBLEMATIKE OCHRANY KLÍMY	3
III.	KLIMATICKY A ENVIRONMENTÁLNE UVEDOMELE SPRÁVANIE	5
IV.	ZMENA NÁŠHO SPÔSOBU ŽIVOTA A PODNIKANIA	6
V.	ZÁUJEM O INFORMÁCIE A ÚROVEŇ VEDOMOSTÍ	9
VI.	SOCIÁLNE SEGMENTY A OCHRANA KLÍMY	10
VII.	ZHRNUTIE	12

1.

PREDSTAVENIE PRIESKUMU

Medzinárodný reprezentatívny prieskum verejnej mienky *Sociálno-ekologická transformácia* realizovala v roku 2023 agentúra SINUS. Hlavnými témami boli povedomie o environmentálnych problémoch a problematike ochrany klímy, klimaticky a environmentálne uvedomé správanie, postoje k zmene ekonomiky a nášho životného spôsobu a záujem o informácie a úroveň poznatkov o tejto oblasti.

Na Slovensku sa prieskumu zúčastnilo celkovo 1 200 respondentiek a respondentov, ktorí v období od 27. 6. do 25. 7. 2023 vyplnili on-line dotazník. Výsledky sú reprezentatívne pre populáciu Slovenska vo veku 18 až 69 rokov, ktorá používa internet. Okrem Slovenska prieskum prebiehal v ďalších 18 krajinách Európy a Sever-

nej Ameriky (Česku, Dánsku, Francúzsku, Grécku, Chorvátsku, Kanade, Maďarsku, Nemecku, Poľsku, Portugalsku, Rumunsku, Spojených štátoch amerických, Srbsku, Španielsku, Švédsku, Taliansku, Turecku a Veľkej Británii), čo umožňuje porovnanie výsledkov v širšom kontexte. Dovedna bolo zozbieraných 22 823 dotazníkov.

Štúdia okrem súhrnných výsledkov a porovnaní populácie v kľúčových demografických kategóriách (pohlavie, vek, vzdelanie a príjem) pracuje s porovnaním desiatich spoločenských segmentov, ktoré boli vymedzené v rámci všetkých krajín na základe jednotnej metodológie. Segmenty sa vzájomne odlišujú v pozícii na dvoch základných osiach, sociálnom statuse a hodnotovej orientácii.

2.

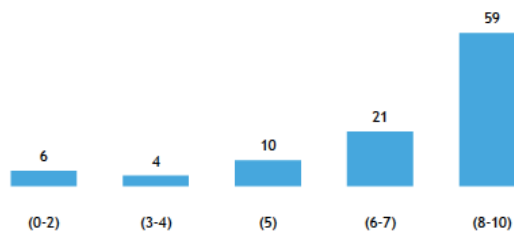
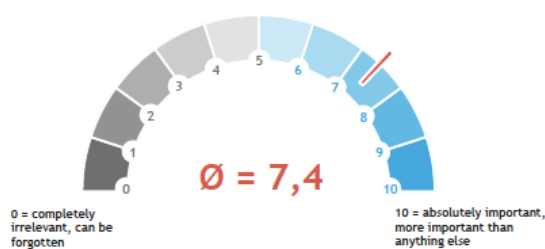
POVEDOMIE O ENVIRONMENTÁLNYCH PROBLÉMOCH A PROBLEMATIKE OCHRANY KLÍMY

Slovenská verejnosť považuje ochranu životného prostredia, prírody a klímy v porovnaní s inými problémami menej často za otázky, na ktoré by sa mali zamerať slovenskí politici. O niečo častejšie ju takto hodnotia mladší a vzdelanejší obyvatelia. Respondenti v iných krajinách vyberali túto oblasť výrazne častejšie.

Za najväčšie výzvy pre zachovanie predpokladov nášho života sú na Slovensku považované skôr tradičné environmentálne problémy, ktoré sú viac prístupné ľudskej skúsenosti. Patria medzi ne znečistenie vody, stav lesov, znečistenie ovzdušia, odpady, až po nich je takto vnímaná zmena klímy a emisie, ktoré klímu poškodzujú. Vysokoškolsky vzdelaní obyvatelia vyberali tento problém výrazne častejšie ako iné skupiny. Celkovo je oproti ostatným krajinám vnímanie tohto problému na Slovensku o niečo slabšie. Znečistenie vôd, stav

lesov a zástavbu zelených plôch vnímame, naopak, problematicky častejšie ako ostatní.

Pri otázke zacielenej priamo na vnímanie závažnosti klimatickej zmeny sa ukázalo, že väčšina slovenskej verejnosti ju považuje za dôležitú pre Slovensko. Na 10-bodovej škále ju označilo za veľmi dôležitú (vybralo body 8 až 10) 59 % obyvateľov (menej ako v celkovom priemere krajín 64 %) a ďalších 21 % za skôr dôležitú (vybralo body 6 a 7). Za nedôležitú ju považuje 10 % a neutrálny variant zvolilo tiež 10 %. Slovenské ženy v priemere hodnotia zmenu klímy za viac dôležitú ako muži. Priemer odpovedí na Slovensku bol na úrovni 7,4, teda tesne pod priemerom celkovej vzorky všetkých meraných krajín (7,6). Za najdôležitejšiu považujú zmenu klímy obyvatelia Turecka (8,6), najmenšiu dôležitosť jej naopak pripisujú ľudia v Česku (6,7).

Takmer všetci obyvatelia Slovenska si uvedomujú, že ničením prírody ľudstvo ohrozuje svoje prežitie (96 %). Dôsledkov klimatickej zmeny sa obávajú viac ako tri štvrtiny (78 %, 27 % rozhodne), o trochu viac sa ich na Slovensku obávajú ženy. Zároveň však až 72 % obyvateľov súhlasí s tým, že na Slovensku sú dôležitejšie problémy ako zmena klímy (24 % rozhodne súhlasí). V priemere za všetky merané krajiny tento postoj malo iba 63 % ľudí. Väčšina slovenskej verejnosti

(56 %) odmieta názor, že pokiaľ ide o dôsledky klimatických zmien, mnohé veci sú zveličené, súhlasí s ním však 44 %, čo je pomerne dosť. Je to o trochu viac ako v priemere ostatných krajín (39 %). Najmladší tento názor odmietajú častejšie, vo väčšej miere s ním však súhlasia ľudia s nižším vzdelaním a s nižším príjmom.

Z rôznych dôsledkov zmien klímy sa ľudia na Slovensku najčastejšie obávajú nárastu extrémnych

prejavov počasia a nedostatku vody v bežnom živote (obávame sa nadpriemerne), následne vojnových konfliktov o suroviny a vodu (obávame sa nadpriemerne).

Obyvatelia sa mierne prikláňajú k názoru, že namiesto toho, aby sme sa zamerali na ochranu

klímy, by sme sa mali radšej sústrediť na prispôsobenie sa dôsledkom zmeny klímy, teda uprednostňujú adaptáciu (prispôbiť sa; 55 %) pred mitigáciou (zmiernením; 45 %). V prípade VŠ vzdelaných je to naopak.

3.

KLIMATICKY A ENVIRONMENTÁLNE UVEDOMELÉ SPRÁVANIE

Slovenská verejnosť sa jasne zhoduje v základných pohľadoch na ochranu životného prostredia, ktorú považuje za spoločenskú normu. Podľa 92 % je ochrana životného prostredia vecou slušnosti a občianskej povinnosti a rovnaké množstvo ľudí si myslí, že každý z nás nesie zodpovednosť za to, že budúcim generáciám zanecháme prostredie vhodné pre život. Zároveň sa viac ako dve tretiny obyvateľov cíti osobne zodpovedných za ochranu prírody a životného prostredia, čo je však najmenej zo všetkých skúmaných krajín.

Ochranu životného prostredia a klímy vnímame ako príležitosť a spájame si s nimi pozitívne vyhladky do budúcnosti. Až deväť z desiatich obyvateľov sa zhodne na tom, že lepšia ochrana životného prostredia znamená aj vyššiu kvalitu života a viac zdravia pre všetkých a 77 % očakáva, že dôsledná politika vo vzťahu k ochrane životného prostredia bude mať v budúcnosti pozitívny vplyv na konkurencieschopnosť hospodárstva. Podobné závery dokladá aj názor, že naše hospodárstvo musí byť ohľadupľnejšie ku klíme, v opačnom prípade hrozia hospodárske škody, ktorý má 83 % verejnosti. Prechod na výroby a výrobné procesy ohľadupľné k životnému prostrediu a klíme ponúka podľa 69 % veľké možnosti zamestnania.

Postoje ľudí na Slovensku sú naklonené klimaticky a environmentálne uvedomelému správaniu. Viac ako tri štvrtiny majú lepší pocit, keď kupujú výrobky, ktoré majú menší vplyv na životné prostredie a klímu. Celkovo až 89 % súhlasí s výrokom, že na zachovanie obývateľného životného prostredia pre nás a budúce generácie musíme všetci konať a začať meniť svoj spôsob života a 86 % by bolo ochotných urobiť viac pre ochranu životného prostredia a klímy, keby sa vzniknuté náklady rozdelili sociálne spravodlivým spôsobom. Tri štvrtiny verejnosti uviedli, že chcú aktívne pracovať na zmene spoločnosti.

Pozitívne taktiež je, že slovenská spoločnosť je presvedčená o následkoch vlastného správania sa na životné prostredie. Väčšina obyvateľov na-

príklad odmieta názor, že by svojim správaním nemohli významne prispieť k ochrane životného prostredia (64 %) a taktiež nesúhlasí s tým, že by bolo pre nich náročné žiť svoj život spôsobom, ktorý je ohľadupľný k životnému prostrediu a klíme (63 %). Svoju ochotu podieľať sa na ochrane životného prostredia však máme tendenciu podmieňovať zapojením sa iných. Až 81 % uviedlo, že by bolo ochotných urobiť pre ochranu životného prostredia viac, keby sa tak správal každý.

Celkovo sa ukazuje, že obyvatelia Slovenska považujú za potrebné zmeny v životnom štýle a dokonca si vedia predstaviť zmeny vo svojom vlastnom, ale nemalo by to pre nich znamenať zníženie životnej úrovne. Konkrétne 64 % odmieta názor, že veda a technológie vyriešia problém klimatických zmien bez toho, aby sme museli zásadne zmeniť svoj spôsob života. Až 86 % súhlasí s tým, že v záujme životného prostredia by sme mali byť všetci pripravení zmeniť svoj životný štýl. Zároveň je však 56 % ochotných urobiť niečo pre ochranu životného prostredia len vtedy, keď to nebude mať vplyv na ich životnú úroveň.

Zásadná oblasť bariér, ktoré môžu ľudí od odrádzať od podpory transformačných politík alebo proenvironmentálneho správania sa, sa týka predstáv o ich ekonomických a sociálnych vplyvoch. Necelé štyri pätiny slovenskej verejnosti sa obávajú, že zásadná zmena našich hospodárskych modelov a životného štýlu je spojená s vysokými nákladmi a viac ako dve tretiny uviedli, že nemajú dostatok finančných prostriedkov, aby pre ochranu klímy niečo urobili. Zároveň si 63 % obyvateľov myslí, že opatrenia na ochranu klímy a životného prostredia sú sociálne nespravodlivé, pretože sa dotýkajú najmä ľudí s nízkymi príjmami. Mierna väčšina slovenskej spoločnosti, 52 %, sa tiež prikláňa k názoru, že zachovanie pracovných miest je dôležitejšie ako ochrana klímy a životného prostredia. Všetky tieto presvedčenia sú o niečo silnejšie ako v súhrnnej vzorke zo všetkých krajín.

4.

ZMENA NÁŠHO SPÔSOBU ŽIVOTA A PODNIKANIA

Na všeobecnej úrovni slovenská verejnosť vníma potrebu transformácie ekonomiky aj spôsobu života spoločnosti. Až 81 % si myslí, že je potrebná zásadná zmena našich hospodárskych modelov a životného štýlu, nemyslí si to len 13 %.

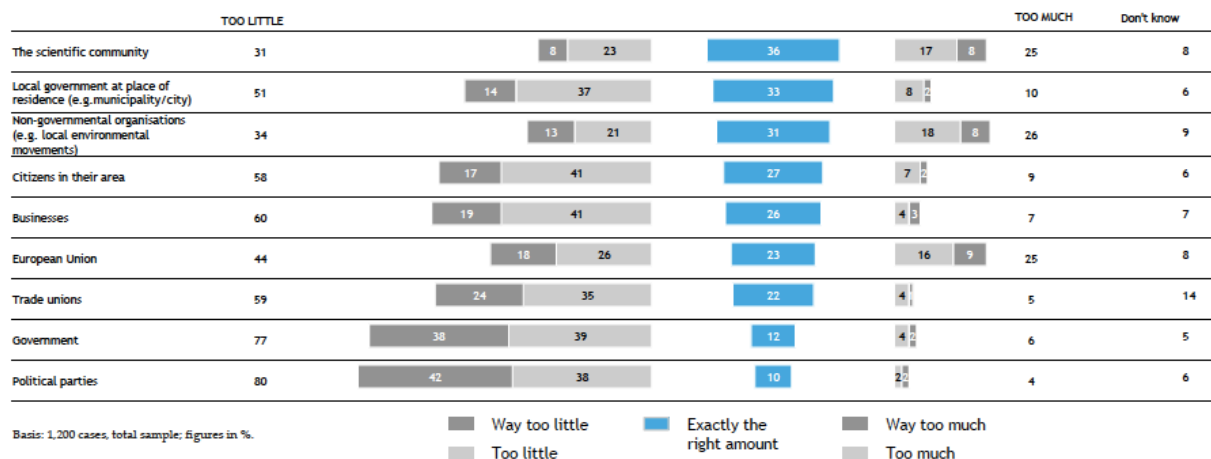
Prieskum testoval akceptáciu viacerých výrokov vzťahujúcich sa k téme ochrany klímy a životného prostredia. Podľa odpovedí sa ukazuje, že obyvatelia Slovenska očakávajú väčšiu aktivitu od štátu a politikov v oblasti prechodu na klimaticky ohľaduplné hospodárenie. Celkovo 84 % je presvedčených, že na dosiahnutie klimaticky neutrálneho hospodárstva sú potrebné jasné usmernenia od štátu a 81 % si myslí, že politici by museli vyvinúť oveľa väčší tlak na hospodárstvo, aby sa dosiahol spôsob výroby ohľaduplný ku klíme. Viac ako tri štvrtiny sa tiež zhodujú v názore, že na zachovanie obývateľného životného prostredia pre nás a budúce generácie potrebujeme predovšetkým prísne a dôsledné zákony. V celkovej vzorke za všetky merané krajiny je toto presvedčenie ešte viac zastúpené. Politika sa podľa 69 % obyvateľov príliš riadi usmerneniami priemyslu a hospodárstva.

Okrem toho tiež slovenská verejnosť kladie dôraz na sociálny rozmer prijímaných opatrení. Až 92 % sa zhodne na tom, že by politici mali venovať oveľa viac pozornosti sociálne spravodlivému formovaniu zmien v našich hospodárskych modeloch a životnom štýle a 87 % na tom, že by osoby s nízkym príjmom mali dostať vyššiu finančnú podporu, ak sa im v dôsledku opatrení na ochranu klímy zvýšia náklady na elektrinu, vykurovanie alebo mobilitu. Dôraz na sociálnu spravodlivosť sa prejavuje tiež v názore 72 %, podľa ktorých by osoby s nízkym príjmom a menšiny

nemali byť viac postihnuté zaťažením životného prostredia ako iné skupiny obyvateľstva. Miera tohto presvedčenia je však na Slovensku nižšia ako v celkovej vzorke.

Zároveň však výsledky ukazujú aj určitú kritiku súčasného nastavenia klimatickej politiky, keď viac ako trom štvrtinám obyvateľov prekáža, že klimatickú politiku riadi Európska únia, takže v nej nie sú dostatočne zohľadnené špecifiká Slovenska. Tento názor je výrazne častejšie zastúpený ako vo väčšine iných európskych krajín zaradených v prieskume, pričom priemer za celú vzorku je 61 %.

Zaujímavé výsledky prinieslo hodnotenie činnosti rôznych aktérov. Málo pre riešenie klimatickej zmeny robia podľa väčšiny slovenskej verejnosti politické strany (80 %, podľa 10 % robia akurát), podniky/hospodárstvo (60 %, podľa 26 % akurát), odbory (59 %, podľa 22 % akurát), miestni občania (58 %, podľa 27 % akurát) a miestna samospráva (51 %, podľa 33 % akurát). Rozdielne sú pohľady na počínanie Európskej únie, ktorá podľa 44 % robí málo, podľa 23 % akurát a podľa 25 % veľa pre riešenie tohto problému. Nejednoznačne sú tiež hodnotené mimovládne organizácie, napr. miestne environmentálne hnutia (podľa 34 % robia málo, podľa 31 % akurát a podľa 26 % veľa) a taktiež veda (podľa 31 % robí málo, podľa 36 % akurát a podľa 25 % veľa). V porovnaní s ostatnými krajinami hodnotíme kritickejšie politické strany. Naopak menej kriticky hodnotíme vedeckú komunitu, samosprávu, obyvateľov a podniky. Medzi troch aktérov, ktorý môžu podľa ľudí najviac prispieť k riešeniu klimatickej a environmentálnej krízy, patrí najčastejšie vláda (52 %), podniky/hospodárstvo (41 %) a EÚ (36%).

Výskum sa tiež podrobnejšie zamerlal na hodnotenie opatrení na podporu ochrany klímy a životného prostredia v oblastiach mobility, energetiky, technológií a inovácií, bývania a vzdelávania. Výsledky potvrdzujú veľkú podporu slovenskej verejnosti pre rôzne opatrenia naprieč týmito kategóriami.

V oblasti mobility 94 % obyvateľov súhlasí so znížením cien cestovného vo verejnej doprave, 89 % s rozšírením dopravnej siete a zvýšením frekvencie miestnej verejnej dopravy, 67 % si praje viac nabíjajúcich staníc pre elektromobily alebo hybridné vozidlá a 62 % súhlasí s podporou elektromobilov (napr. daňové úľavy, finančné dotácie). Celkovo je však podpora týchto dvoch opatrení pre elektromobilitu v porovnaní s inými krajinami výrazne menšia. Slovenská spoločnosť o niečo menej podporuje klimatický poplatok za letenky (súhlasí 54 %, nesúhlasí 46 %) a skôr odmieta zavedenie mýta pre osobné vozidlá, aby ten, kto veľa jazdí, platil viac (nesúhlasí 53 %, súhlasí 47 %).

Výraznejšiu podporu vývoja výrobkov a technológií ohľaduplných ku klíme si želá 93 % spoločnosti a 85 % by uvítalo označovanie takýchto výrobkov. Necelé tri štvrtiny súhlasia so znížením dotácií škodlivých pre klímu, napríklad daňovej úľavy pre pendlerov či zrušením daňovej výnimky na letecké palivo. V názore na zdraženie výrobkov škodlivých pre klímu sa názory spoločnosti rozdeľujú, 55 % s týmto krokom súhlasí, kým 45 % je proti nemu. Oproti ostatným krajinám je podpora tohto opatrenia na Slovensku podpriemerná.

V oblasti bývania slovenská verejnosť jednoznačne súhlasí s finančnou podporou pre nákladovo efektívne vykurovacie a tepelné systémy (91 %), štátnymi dotáciami na zateplenie budov (91 %),

ako aj pre súkromné domácnosti, ak využívajú obnoviteľné zdroje energie (88 %) a právnymi predpismi o energetickej účinnosti elektrických domácných spotrebičov (80 %).

Obyvatelia Slovenska si prajú podporu školského vzdelávania v oblasti ochrany životného prostredia a klímy (92 %) a taktiež ponuky na vzdelávanie a rekvalifikáciu pre pracovníkov v zamestnaniach, ktoré už v budúcnosti nebudú potrebné (84 %).

Výrazná je podpora pre obnoviteľné zdroje energie, keď 84 % slovenskej spoločnosti si myslí, že potrebujeme dôslednejší prechod na obnoviteľné zdroje energie. Rovnaké množstvo obyvateľov súhlasí tiež s povinnosťou zabezpečiť zdroje solárnej energie pre verejné budovy a nové súkromné budovy a 81 % podporuje výstavbu ďalších veterných turbín. S výstavbou solárneho parku vo svojej obci by za podmienky, že generované zisky by prinášali prospech obci, súhlasilo až 93 % občanov. V prípade veterného parku by súhlasilo 86 %.

Prieskum okrem toho podrobnejšie mapoval, čo by sa podľa obyvateľov malo diať pri zmene dodávok elektrickej energie a tepla na energiu z obnoviteľných zdrojov. Všetky z opatrení majú jasnú podporu väčšiny slovenskej verejnosti. Obyvatelia súhlasia s tým, aby dotknutí pracovníci mali možnosť rekvalifikácie na alternatívne pracovné miesta (96 %) a dostali finančnú podporu (90 %), aby postihnuté regióny a komunity taktiež dostali finančnú podporu (87 %) a aby sa v nich aktívne usídľovali nové priemyselné odvetvia (86 %). Okrem toho súhlasia aj s finančnou pomocou domácnostiam, ktoré chcú využívať obnoviteľné zdroje energie (93 %) a s podporou rozvoja energetických komunit zo strany vlády (90 %).

Tri štvrtiny obyvateľov podporujú opatrenie v podobe rozvoja komunitnej energetiky a väčšina je otvorená aj možnosti zapojiť sa osobne do transformácie na obnoviteľné zdroje. Až 82 % z nich si dokáže predstaviť, že by si vyrábali vlastnú energiu, napríklad inštaláciou solárnych panelov

na streche alebo balkóne. Aktívne sa podieľať na formovaní dodávok energie v komunite vstupom do energetického družstva alebo členstvom v ňom, finančnou účasťou alebo prostredníctvom projektu v komunite si vie predstaviť 58 %.

5.

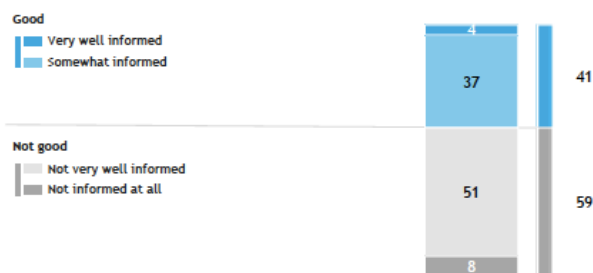
ZÁUJEM O INFORMÁCIE A ÚROVEŇ VEDOMOSTÍ

O klimatickú zmenu sa podľa svojich výpovedí zaujíma sedem z desiatich obyvateľov, pričom veľmi sa o ňu zaujíma 16 %. Menej sa o túto tému zaujíma 24 % a 6 % sa o ňu nezaujíma vôbec. Väčšiu mieru záujmu prejavujú obyvatelia s vysokoškolským vzdelaním. V porovnaní s ostatnými krajinami prieskumu je záujem o túto tému na Slovensko o niečo menší.

Výsledky výskumu ukazujú pomerne zásadnú medzeru v oblasti informovanosti verejnosti o týchto problémoch, ktorá je na Slovensku slabšia oproti priemeru celkovej vzorky. Tesná väčšina (51 %) hodnotí ako nízku úroveň svojich

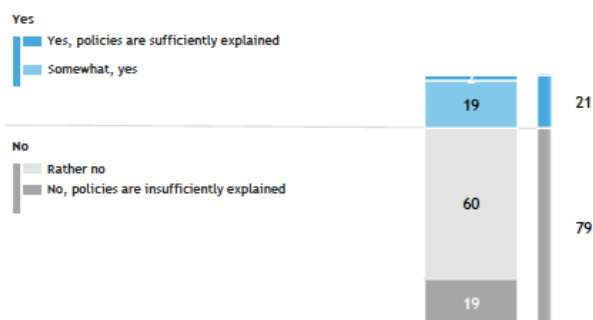
vedomostí o ekologických vzťahoch a environmentálnych problémoch (napr. odumieranie lesov, vymieranie druhov, znečistenie oceánov, extrémne počasie). Za vysokú ju častejšie označujú muži (56 %) ako ženy (42 %). Až 59 % obyvateľov sa cíti byť zle informovaných o politických opatreniach zameraných na prechod k hospodárstvu, ktoré je ohľaduplnejšie k životnému prostrediu a klíme. Tomu odpovedá aj presvedčenie výraznej väčšiny slovenskej verejnosti (80 %), že tieto opatrenia nie sú dostatočne vysvetlené a prezentované. Tento názor je častejší ako vo väčšine ostatných štátov, v ktorých prieskum prebiehal.

How well informed do you personally feel about policies for a more climate and environmentally-friendly economy?

Basis: 1,200 cases, total sample; figures in %.

In your opinion, are policies for a more climate and environmentally-friendly economy sufficiently explained?

6.

SOCIÁLNE SEGMENTY A OCHRANA KLÍMY

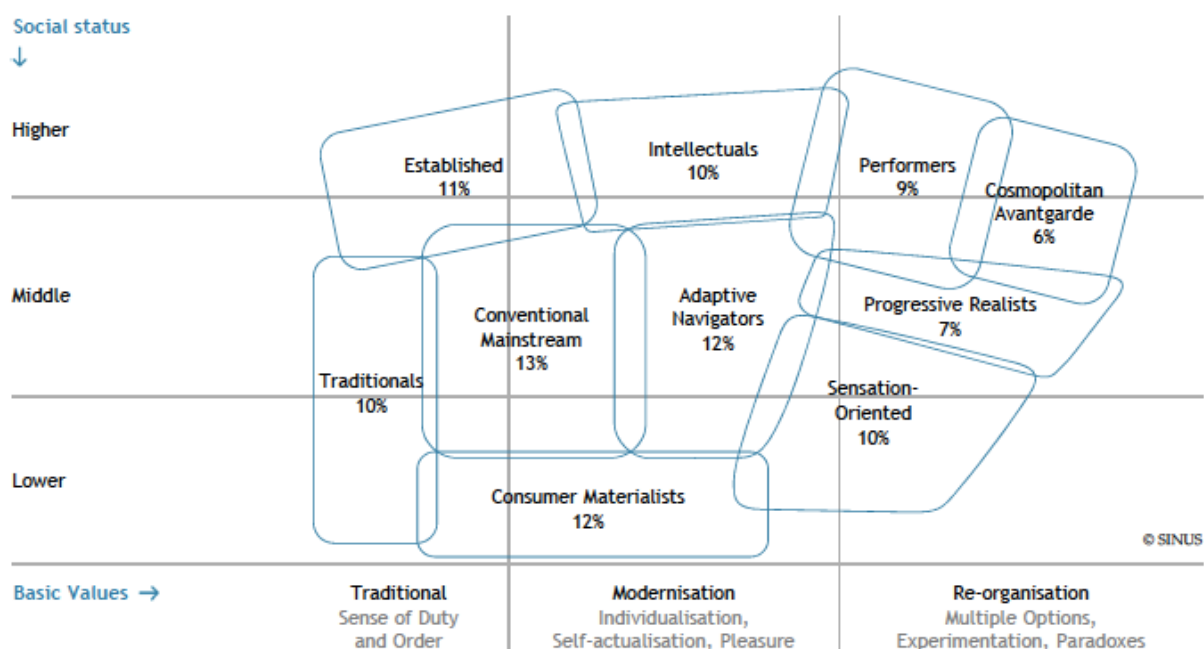
Štúdiá v rámci všetkých predstavených otázok ponúka porovnanie desiatich segmentov, ktoré sú vymedzené na základe sociálneho statusu a hodnotovej orientácie. Naprieč odpoveďami jednotlivých segmentov tak môžeme sledovať ich vyprofilovanie vo vzťahu k ochrane životného

prostredia a ochrane klímy a navzájom ich porovnať. Analýzy preukázali štatisticky významné rozdiely, ktoré môžeme pozorovať hlavne pri najviac vyhranených segmentoch. Viaceré stredové segmenty sa však významne nelíšia od priemeru za celkovú vzorku.

sinus: Socio-ecological transformation

The Sinus-Meta-Milieus® in Slovakia

18 - 69 year olds

Najviac podporujúcimi segmentmi v oblasti ochrany klímy na Slovensku sú postmaterialistickí *Intelektuáli*, konzervatívnejšie ladení *Etablovaní* a *Progresívni realisti*, ktorí sú hýbateľmi sociálnej transformácie. V mnohých odpoveďoch sa výraznejšie odchyľujú od priemeru za celkovú populáciu, čo v najväčšej miere platí pre segment *Intelektuálov*. Tieto skupiny sa vyznačujú mimoriadne silnou vnímavosťou na riziká zmeny klímy. Sociálno-ekologická transformácia

je podľa nich základným predpokladom prekonania klimatickej krízy. Prajú si, aby štát a politici **dôslednejšie presadzovali ochranu životného prostredia a klimatické opatrenia**. **Výslovne súhlasia so spravodlivým rozdelením nákladov a bremena** nadchádzajúcich zmien. Zároveň je u nich vyššia ochota formovať svoj vlastný spôsob života udržateľnejšie v prospech životného prostredia.

Medzi stredové, priemerné segmenty patria individualistickí a antiideologickí *Kozmopolitní avantgardisti*, moderná ekonomická elita *Výkonných*, staršia generácia *Tradičných* preferujúcich stabilitu, *Konvenční mainstream* usilujúci o harmóniu, a mladá, moderná stredná trieda *Adaptívnych navigátorov*.

Prvé dva segmenty majú k sebe vo viacerých názoroch pomerne blízko. *Kozmopolitní avantgardisti* majú zo stredových segmentov asi najsilnejšie proklimatické postoje. Sú otvorenejší k rozsiahlejším štrukturálnym zmenám, v kontraste s tým sa však viac obávajú následkov týchto zmien na svoju životnú úroveň. Nadpriemerne podporujú obnoviteľné zdroje, tvorbu energetických komunit, ako aj rozširovanie elektromobility. *Výkonní* sú menej presvedčení o potrebe prísnych zákonov na ochranu prírody a životného prostredia. Uprednostňujú skôr technologické riešenia a pokrok, podporujú obnoviteľné zdroje energie a formovanie energetických komunit. Majú o tému ochrany klímy pomerne veľký záujem a **deklarujú väčšiu informovanosť o tejto oblasti**.

Segment *Tradičných* má blízko k zástupcom *Konvenčného mainstreamu*. Tradiční cítujú menej individuálnych bariér vo vzťahu k transformácii, zároveň sú však skeptickejší ohľadne prínosov s ňou spojených. Celkovo sú menej naklonení rozsiahlejším štrukturálnym zmenám a podpriemerne podporujú rozvoj elektromobility a komunitnej energetiky. *Konvenčný mainstream* v súvislosti s transformáciou cítiuje ekonomické a sociálne obavy, kladie dôraz na sociálnu spravodlivosť prijímaných opatrení. Príslušníci segmentu podpriemerne podporujú elektromobilitu, ako aj rozvoj veternej a komunitnej energetiky. Taktiež priznávajú slabšiu informovanosť

o politických opatreniach zameraných na prechod k hospodárstvu, ktoré je ohľaduplnejšie k životnému prostrediu a klíme.

Adaptívni navigátori prejavujú nižší záujem o tému ochrany klímy, menej cítujú osobnú zodpovednosť podieľať sa na nej, menšia je tiež ich ochota osobného zapojenia. Viac sa obávajú ohrozenia svojej životnej úrovne a celkovo cítujú menšiu potrebu transformácie ekonomiky. Zo všetkých piatich stredových segmentov tak majú najbližšie k poslednej dvojici segmentov.

Medzi vzdialené či priamo opozitné segmenty k ochrane klímy patria segmenty materialisticky a zábavne orientovaných *Senzáciechtivých* a **predovšetkým** nižšia trieda *Konzumných materialistov*. *Konzumní materialisti* považujú zmenu klímy za podružný problém a naprieč rôznymi otázkami sa systematicky od ostatných segmentov významne odchyľujú. Mnohí z nich **žijú v neistých podmienkach (napr. nezamestnanosť, zdravotné problémy, ťažké rodinné pomery)**, cítia sa „ponechaní napospas“ a **sociálne znevýhodnení**. **Vzhľadom na to vnímajú opatrenia klimatickej politiky ako nespravodlivé a ako ďalšie ohrozenie ich vlastnej** neľahkej sociálnej situácie. V dôsledku toho sa cítia zanedbaní zo strany štátu a obávajú sa, že sa to ešte viac prehĺbi. *Senzáciechtiví* sa významne odchyľujú len v niektorých vybraných oblastiach. V porovnaní s ostatnými prejavujú menší záujem o tému zmeny klímy a je pre nich aj menej osobne dôležitá. Silnejšie sú u nich zastúpené aj rôzne bariéry, ktoré ich môžu odrádzať od proenvironmentálneho správania. Na druhej strane, ich podpora pre konkrétne opatrenia smerujúce k transformácii je pomerne silná.

7.

ZHRNUTIE

Výsledky prieskumu ukazujú, že obyvatelia Slovenska považujú zmenu klímy za dôležitý problém pre Slovensko, ale v porovnaní s inými aktuálnymi problémami ho vnímajú menej intenzívne. Zmeny klímy sa obávajú a väčšina odmieta, že by sa jej dôsledky zveličovali.

Ochranu životného prostredia a klímy vnímajú ako sociálnu normu a spájajú si ju so zodpovednosťou k budúcim generáciám. Ambivalentné je však očakávanie dôsledkov týchto snáh, ktoré na jednej strane vnímajú ako príležitosť na zlepšenie života a hospodárstva, na druhej strane sa však obávajú **rôznych ekonomických a predovšetkým** sociálnych negatívnych efektov. Celkovo si obyvatelia uvedomujú účinnosť svojho správania v oblasti životného prostredia a ku klimatickej a environmentálnej uvedomelému správaniu stavajú pozitívne. Pripúšťajú potrebu zmien v životnom štýle, nie sú však ochotní znížiť svoju súčasnú životnú úroveň.

Ľudia na Slovensku vnímajú potrebu transformácie hospodárenia a životného štýlu obyvateľov a očakávajú v tejto oblasti väčšiu aktivitu od štátu a politikov. Väčšiu aktivitu tiež očakávajú od podnikov, občanov aj miestnych samospráv. Zároveň zdôrazňujú potrebu sociálnej spravodlivosti prijímaných opatrení a negatívne sa vymedzujú k súčasnej klimatickej politike, ktorú podľa nich riadi Európska únia, ktorá nedostatočne zohľadňuje potreby Slovenska. Vysoká je podpora verejnosti pre rôzne konkrétne opatrenia na

podporu ochrany klímy a životného prostredia v oblastiach mobility, energetiky, technológií a inovácií, bývania a vzdelávania.

Väčšina slovenskej spoločnosti sa o zmenu klímy zaujíma, nedostatočná je ale informovanosť o tejto problematike. Týka sa to aj informovanosti o transformačných opatreniach, ktoré nie sú podľa výraznej väčšiny obyvateľov dostatočne vysvetľované a prezentované.

Segmenty definované podľa sociálneho statusu a hodnotovej orientácie sa čiastočne odlišujú aj vo **svojich postojoch k ochrane klímy a životného prostredia**. Najviac podporujúcimi segmentmi sú *Intelektuáli*, *Etablovaní* a *Progresívni realisti*. Medzi stredové, priemerné segmenty patria *Kozmopolitní avantgardisti*, *Výkonní*, *Tradiční*, *Konvenčný mainstream* a *Adaptívni navigátori*. Segmenty *Senzáciechtivých* a *Konzumných materialistov* podporujú ochranu klímy iba veľmi vlažne, prípadne sa priamo k nej vymedzujú.

Sociodemografické charakteristiky obyvateľov nehrajú na Slovensku kľúčovú rolu vo formovaní ich postojov v oblasti ochrany životného prostredia a klímy. Pri porovnaní s výsledkami z iných krajín sa ukazuje, že vo vzťahu k ochrane klímy a transformácii zaujímajú obyvatelia Slovenska skôr priemerné, prípadne mierne podpriemerné postoje.

ZOZNAM ÚDAJOV

Percentuálne údaje a výsledky, uvedené v tejto analýze, vychádzajú z medzinárodného reprezentatívneho prieskumu verejnej mienky „Sociálno-ekologická transformácia“ realizovaného v roku 2023 Inštitútom SINUS pre Friedrich Ebert Stiftung.

Správu s výsledkami a závermi pre Slovenskú republiku nájdete na: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/bruessel/20864.pdf>

Viac záverov a analytických správ z hĺbkového prieskumu nájdete aj tu: <https://justclimate.fes.de/topics/communication-barriers-and-motivators-dare-less-apocalypse.html>, alebo tu: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/bruessel/21168.pdf>

O AUTOROCH

Mgr. Tomáš Chabada, Ph.D. je environmentálny sociológ a hlavný analytik Institutu 2050. Dlhodobo sa zameriava na výskumy verejnej mienky a aplikované výskumy v environmentálnej oblasti. Spolupracuje so širokým spektrom českých a slovenských organizácií a inštitúcií, vyučuje na Masarykovej univerzite v Brne. Je spoluautorom rozsiahlych reprezentatívnych výskumov o zmene klímy a ochrane klímy na Slovensku a v Českej republike. Institut 2050 je výskumné a komunikačné centrum pôsobiace v Českej republike a na Slovensku. Jeho poslaním je prispieť k hlbšiemu pochopeniu názorov verejnosti vo vzťahu k environmentálnym a ďalším spoločenským výzvam a zároveň podporiť verejnosť pri zvládaní týchto výziev. Institut 2050 realizuje výskumy verejnej mienky a tvorí komunikačné stratégie, ktoré rozširujú znalosti o tom, ako stavať mosty medzi environmentálnymi témami a pestrým spektrom cieľových skupín.

IMPRESSUM

Friedrich-Ebert-Stiftung e.V., zastúpenie v Slovenskej republike

Maróthyho 6 | 811 06 Bratislava
www.slowakei.fes.de

Za publikáciu zodpovedá: Mag. Robert Žanony
Grafika: Jakub Klobušický
Tlač: Pressitech s.r.o.
Objednávky: slovakia@fes.de

Komerčné využitie publikácií vydaných Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) nie je povolené bez písomného súhlasu od FES.

O VYDAVATEĽOVI

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) je najstaršou politickou nadáciou Nemecka. Pomenovaná je po Friedrichovi Ebertovi, prvom demokraticky zvolenom ríšskom prezidentovi. Ako nadácia blízka politickej strane zameriavame svoju činnosť na hodnoty sociálnej demokracie, slobodu, spravodlivosť a solidaritu. Ako všeobecne prospešná inštitúcia pôsobíme

nezávisle a v našom záujme je podporovať pluralistický spoločenský dialóg k politickým výzvam súčasnosti.

Bližšie informácie k našej činnosti ako aj k aktuálnym projektom nájdete na našej webovej stránke
www.fes.sk

OCHRANA KLÍMY A SLOVENSKÁ VEREJNOSŤ: PODPORA A OBAVY

Zmena klímy a riešenia optikou slovenskej spoločnosti a jej desiatich segmentov

Klimatické zmeny stavajú Slovensko pred nevyhnutnosť premeny našej spoločnosti. Medzinárodný prieskum verejnej mienky „Sociálno-ekologická transformácia“ v prípade Slovenska preukázal, že obyvatelia našej krajiny sa bežne obávajú klimatickej zmeny a požadujú riešenia na jej zmiernenie či adaptáciu. Rovnako podporujú celý rad konkrétnych opatrení. Ochranu klímy vnímajú ako príležitosť na zlepšenie života, no obávajú sa najmä ekonomických a sociálnych následkov. Súčasne platí, že podpora ochrany klímy a transformácie nie je na Slovensku takou prioritou, ako v iných krajinách a podpora

väčšiny opatrení je v porovnaní s inými krajinami o niečo nižšia.

Prieskum prináša poznatky o postojoch, názoroch, motiváciách aj obavách desiatich segmentov slovenskej spoločnosti: u etablovaných, intelektuálov, progresívnych realistov, výkonných, kozmopolitnej avantgardy, adaptívnych navigátorov, konvenčného mainstreamu, tradičných, senzácie chtivých a konzumných materialistov. Zo zistení vyplýva, že tieto spoločenské segmenty sa miestami významne odlišujú v ich postojoch k ochrane klímy a životného prostredia a podpore konkrétnych opatrení.

Hĺbkový prieskum „Sociálno-ekologická transformácia“ poskytuje svojimi zisteniami odpovede na otázku, ako vníma a premýšľa slovenská verejnosť o klimatických zmenách a opatreniach na ich zmiernenie, čo rôzne segmenty slovenskej spoločnosti motivuje a čo odrádza od podpory opatrení a ekologickejšieho správania. Prieskum je tak pomôckou pre všetkých, ktorí chcú lepšie porozumieť postojom slovenskej verejnosti ku klimatickým politikám a na tomto základe presadzovať lepšie rozhodnutia a riešenia pre klimaticky a ekologicky udržateľnejšie Slovensko.

Viac informácií k tejto téme nájdete tu:
www.slowakei.fes.de